

הפטרה
שמאל ב' פרק ו'

א. שאלה כללית

ר' יצחק עראמה: עקדת יצחק פרשת שמיני שער נ"ט:

(ויקרא י' ד') "בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד".
ואפשר כי מאמר "ועל פני כל העם" יהיה כמו (ישעיהו ס"ה) "היחבדיסם אותי על פני"; (בראשית ל"ב) "ותעבור המנחה על פניו" כדרך שדרשוהו חז"ל * לא אמר "בפני כל העם אכבד" אלא "על פני כל העם" לומר שיתקדש בקרוביו, ולא יחוש אל מה שיהיה כדבר רע וקשה בעיני כל העם לערבבם ולהבהילם ביום חתונתם וביום שמחת לבם, כי אז יתקדש עוד על ידם, ויגילו בעצב, כי הוא הענין הנאות לפני ה', כמו שנתבאר הענין ממצה פרץ עוזא הדומה לו...
ואחר שפוז' ה' פרץ בעוזא באמר (שם' ב' ר' ח') "ויחר לדוד על כי פרץ ה' פרץ בעוזא ויקרא למקום החוא פרץ עוזא... ויירא דוד את ה'... ירצה שנתכבד האל יתעלה על פניו ועל פני כל העם ביום ההוא, כלומר "על אפס ועל חמתם".
ולזה בפעם השנית תקנו את אשר עוותהו ראשונה...
על הדרך שבאר זה הענין החוקר (=אריסטו) בעשירי מספר המדות, כי שם כתב, שהעונג הוא דבק עם שלמות הפעולות בלתי מתפרד מהם. ולזה השמחה מצויה בכל המעשים השלמים. אמנט בפרק התשיעי מננו נתן ההבדל בין השמחה והשחוק, ובסוף דבריו אמר: "אמנט יראה כי היים המאושרים הם כפי המעלה, וזה אמנט יהיה בשמחה אבל לא בשחוק. כי אמנט יותר טובים הדברים אשר במעלה מההתוליים אשר בשחוק". (עד כאן דבריו).
ובאר שהשמחה הנפשית בפעולות המעולות היא, ואף כי בשמחתם לא יתערבו הפעולות הגופיות היא טובה ומעולה מהתולי השחוק אשר יתחזקו מאד על הכחות הגשמיים, ונפשו עליהם תאבל. והנה לזה ראוי להרחיק כל שחוק ולא להרחיק השמחה! כי השמחה אינה מזקת. וכמו שאמר החכם (קהלת ב') "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה" כלומר: מה ואיזו רעה היא עושה!?

1) הסבר במה סוטה פרושו זה לויקרא י' ד' מן הפרוש המקובל?

2) מה הקשר שבין דברי אריסטו המובאים בדבריו לבין הפטרתנו, אלו פסוקים שבהפטרתנו מוארים על ידיהם?

3) במה סוטה בעל העקדה בפרושו את קהלת ב' ב' מפרשו על מקרא? וכיצד הוא נעזר בפסוק הזה?

ב. ה. ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא.

אבן כספי: אדוני כסף

חלילה שחרה לדוד פועל ה', אבל חרה לו פעל עוזא, שעשה, שה' פעל בו מע שפעל.

אלשיך: מראות הצובאות

ראוי להעיר: היתכן שלא חרה לכל ישראל, כי אם לדוד, וגם מי לא ידע שחרה לו? אך יתכן שמה שחרה לו בעצם, זולת על מיתת הצדיק, שיחוייב שזה יצר לכל ישראל, הוא על הטעם והסיבה, וזהו "על אשר פרץ ה'...". כי הסיבה היתה על גרימת דוד, שאלו מתחילה היה מצוה ללויים לשאת בכתף, לא היה נארע ענין עוזא שחשב שהארון היה צריך אל הבקר.

מלבי"ם:

מזה הבין דוד, כי לא נזחרו בכבוד הארון כראוי, וחרה לו על עצמו, כי זה ההבדל בין "ויחר אף..." שיוצא לזולתו, ובין "חרה לו" ששב אל עצמו, כמו (בראשית ד') "ויחר לקין ויפלו פניו" ואמרו חז"ל: (סוטה ל"ה) "נשתנו פניו כחררה" (פירוש הערוך בקראת חררה על שם החום שבה היא אפויה).

- 1) האם מסכים אחד הפרשנים האלה בפרושו לתרון דוד עם בעל העקדה או הלך כל אחד בדרך אחרת?
- 2) מה בין פרושו של אבן כספי לבין פרושו של האלשיך?
- 3) מהו הקשי בפסוקנו המיושב על ידי האלשיך?
- 4) האם שמאל א' ס"ו י"א סותר להגדרת המלבי"ם אם לא?

ג. מדברי המדרש

1. מכילתא בשלח (שמות י"ז ה') "ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת... והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם";
וזה אחד משלשה דברים שישראל מתרעמין עליהם והיו אומרים: 'מיני פורענות הן', ואלו הן: הקטורת, הארון והמטה.

אמרו: "הקטורת הזו של פורענות; היא הרגה נדב ואביהוא, שנאמר (ויקרא י'): "ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהוא... לכך ידעו כל ישראל, שהיא של כפרה, שנאמר: "ויתן את הקטורת ויכפר על העם..."

אמרו: "הארון הזה של פורענות; הוא הכה את עוזא ואנשי בית שמש, שנאמר (שמואל א' ז'): "ויך באנשי בית שמש", הכה עוזא שנאמר (שמואל ב' ו') "ויחר אף ה' בעוזא", לכך ידעו ישראל של ברכה היא עתה, שנאמר (שמואל ב' ו') "וישב ארון ה' בבית עובד אדום ויברך ה' את עובד אדום... ויגד למלך דוד ויעל וכו'".

אמרו: "המטה הזו של פורענות; הוא הביא עשר מכות על המצרים במצרים ועשר מכות על הים", לפיכך ידעו שהוא של נסים (רש"י שם: יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן), שנאמר: "ומטך אשר הכית בו את היאור קח... והכית בצור ויצאו ממנו מים".

1. בסדר רבה ד' כ'

1. אמרו רבותינו: שני דברים היו קדושים וגדולים וכסבורים בני אדם שהם קשים וכדי שלא להוציא לעז עליהם כתב בהם דבר גדול של שבת וברכה ואלה הם: קטורת וארון, קטורת שלא יאמר אדם: "קשה הוא הקטורת, על ידו מתו נדב ואביהו, ועל ידו נשרפו עדת קרח ועל ידו נצטרע עוזיה, לכך כתב הקב"ה מעלה גדולה בקטורת שניצלו ישראל על ידו, שנאמר (במ' י"ז) "ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל... ויתן את הקטורת ויכפר על העם".
ארון, שלא יאמר אדם: "קשה הוא הארון, הוא הכה בפלשתים, הוא הרג באנשי בית שמש, הוא הרג לעוזא", לכך כתב בו ברכה, שנאמר (שמואל ב' ו') "וישב ארון ה' בית עובד אדום... ויברך ה' את עובד אדום", ללמד, שאין קטורת וארון הורגין - אלא עונות הורגין.

(1) נגד איזו השקפה פונים דברי המדרש?

(2) הידוע לך עוד מקום בתורה או בדברי רש"י לתורה, שבו מבוטאת אותה השקפה?

(3) דברי המדרש מובאים ברש"י גם לענין המטה, (עיין ברש"י שמות י"ז ד' ד"ה ומטך אשר הכית בו את היאור) וכן בענין הקטורת (עיין ברש"י במדבר י"ז י"ג ד"ה ויעמוד בין המתים וגו').
התוכל למצוא את הסיבה למה לא הביא רש"י גם במקומו לענין הארון?

2. סוטה ל"ה ע"א (ובערך כך בסדר רבה ד')

דרש רבא: מפני מה נענש דוד? (רש"י: שמת עוזא על ידו?)
סקרא לדברי תורה "זמירות", שנאמר (תהלים קי"ט) "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי".
(רש"י ע"ד) "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי: כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי לזמירות לשעשעני".
אמר לו הקב"ה: "דברי תורה שכתוב בהן (משלי כ"ג) "התעִיף עיניך בו ואיננו", אתה קורא זמירות?! "הריני מכשילך בדבר שאפילו תינזקות של בית רבן יודעים אותו, דכתיב (במדבר ז' ט') "ולבני קהת לא נתן (=עגלות), כי עבודת הקדש עליהם, בכסף ישאו". - ואיהו איתה בעגלה. (=והוא הביא את הארון - בעגלה).
(רש"י ד"ה התעִיף: לשון "וכפלת", שאם תכפיל עיניך, לסתם עין בהסח הדעת מהסתכל בהן, - מיד "ואיננו").

(1) במה סוטה דרש הפסוק בתהלים קי"ט מפשרו של מקרא?

xx (2) עיין שם פרק קי"ט בפסוקים מ"ז-נ"ז והסבר, כיצד מתקשר פסוקנו לפי דרשת רבא עם הפסוקים הקודמים לו והבאים אחריו?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, ירושלים קריית משה

העורך מ. פרלמן

שאלות בטעמי הלקרא

א-ת-הגמל כי-מעלה גרה הוא
ואת-השפן כי-מעלה גרה הוא

א) ויקרא י"א ד-ה

השווה את הטעמים המקבילים של שני הפסוקים האלה. מה תוכל ללמוד מכאן על אפשרות היחס בין תלישא גדולה ובין גרש הבא אחרי התלישא?

ב) י"א מ"ב כל הולך על-גחון וכל הולך על-ארבע עד כל-טרבה רגלים לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם.

הפיסוק ההגיבוי היה דורש את בוא האתנחתא ב-"לא תאכלום".
מה יכולה להיות הסיבה לצורת הפיסוק של בעלי הטעמים?